

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РЕГІОНІ

Гладинець Н.Ю.

У статті досліджується сутність та механізм державного регулювання інноваційної діяльності. Проаналізовано діючий механізм реалізації державної інноваційної політики в Україні. Визначено складові механізму регулювання інноваційної діяльності на регіональному рівні.

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність, регіон, регулювання інноваційної діяльності, державна інноваційна політика, регіональна інноваційна політика.

ВСТУП

Значення інновацій для забезпечення конкурентоспроможності та розвитку економіки України сьогодні обговорюється у всіх наукових колах. В той же час багато дискусій ведеться щодо проблем, які перешкоджають активному впровадженню і застосуванню інновацій та можливих способів їх вирішення. Серед головних перешкод зазвичай відзначають політичну нестабільність в країні, недосконале та мінливе, а часто і суперечливе законодавче забезпечення інноваційного розвитку, обмеженість фінансування інноваційної діяльності, відсутність реальних стимулів для впровадження інновацій тощо.

Безперечно, саме активізація інноваційної діяльності є тим стрижнем, який забезпечить позитивну динаміку розвитку вітчизняної економіки, призведе до збільшення кількості та обсягу експортно-імпортних операцій та сприятиме інтеграції України в європейський економічний простір. З огляду на це пріоритетним напрямом державного регулювання економіки є стимулювання інноваційної діяльності, що потребує створення ефективної системи управління інноваціями та інноваційними процесами задля забезпечення сталого економічного розвитку країни.

Дослідженням проблем регулювання інноваційного розвитку присвячені праці багатьох вітчизняних науковців, які суттєво розширили теоретико-методологічну базу та зробили значний внесок у розвиток ефективного механізму управління інноваційною діяльністю як на державному, так і на регіональному рівні. Зокрема, Бутенко О.А. вважає інноваційну політику складовою науково-технічної та загальної політики держави, у зв'язку з чим пропонує розробити стратегію збереження і розвитку науково-технічного та інноваційного потенціалу країни, що базується на державному регулюванні та стимулюванні та передбачає застосування адміністративних і ринкових регуляторів [1]. На

думку Е.Зінь та А.Валюх, одним з першочергових завдань побудови механізму розвитку регіональної інноваційної діяльності повинно стати вдосконалення на державному рівні правового та економічного механізмів розробки та впровадження новітніх технологій та інновацій у практичну діяльність [2]. Жихор О.Б. виокремлює два напрями побудови та реалізації організаційно-економічного механізму реалізації політики інноваційного розвитку регіону. Він зазначає, що, з одного боку, інноваційна політика повинна активізувати впровадження інноваційних елементів в управління регіональним розвитком, а з іншого - забезпечувати розвиток регіонів за допомогою поширення інновацій та ефективного використання інноваційного потенціалу регіону [3]. Польова Н.М. однією з найважливіших умов активізації інноваційних процесів на регіональному рівні вважає вдосконалення системи місцевого самоврядування [4].

Невирішеність та суперечливість ряду питань, які стосуються розвитку інноваційної діяльності визначають актуальність та значущість даної проблематики та зумовлюють необхідність розроблення дієвого механізму реалізації інноваційної політики та стимулювання інноваційної діяльності як на загальнодержавному, так і на регіональному рівні.

У зв'язку з цим метою статті є теоретико-методологічне обґрунтування механізму формування та реалізації державної регіональної інноваційної політики та визначення ролі державного регулювання у розвитку інноваційної сфери регіону.

Виходячи з поставленої мети, основними завданнями є дослідження сутності та основних напрямів державного регулювання інноваційної діяльності; обґрунтування механізму реалізації державної інноваційної політики; окреслення складових компонентів механізму регіонального регулювання інноваційної діяльності, що впливають на активізацію інноваційних процесів у регіоні.

Теоретичною і методологічною основою дослідження є положення сучасної економічної теорії, законодавчі акти України, наукові праці вітчизняних вчених і фахівців у сфері управління інноваціями та інноваційною діяльністю.

Гладинець Наталія Юрївна, ст. викладач кафедри фінансів і кредиту Мукачівського державного університету, тел. 0505470787, e-mail: gladnata@mail.ru

Основними методами в процесі дослідження виступили системний метод, методи наукової абстракції, теоретичного узагальнення і порівняння, комплексного підходу.

1 ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

На сучасному етапі саме інновації є основою розвитку економіки, адже упровадження новітніх технологій та матеріалів дає можливість здійснити прогресивні структурні зміни у виробничій сфері, забезпечує якісне оновлення основних фондів, а відтак і підвищення якісних та кількісних показників господарської діяльності та сприяє підвищенню конкурентоспроможності продукції як на державному, так і на міжнародному рівні. З огляду на це держава повинна всіляко сприяти інтенсифікації інноваційних процесів та забезпечувати зростання інноваційної активності.

Реалізація інноваційної політики передбачає певне сполучення заходів, методів та відповідних інститутів, що розробляють та реалізують заходи, які є визначальними для розвитку та впровадження інновацій і забезпечують реалізацію інноваційного потенціалу окремих регіонів.

Як зазначають Іванов О.В. та Сумак Н.А., забезпечення інноваційного розвитку регіонів має здійснюватися за такими основними етапами [5]:

- формування і законодавче закріплення державної політики підтримки інноваційного розвитку регіонів;

- формування ефективно діючої регіональної інноваційної інфраструктури;

- розроблення програм інноваційного розвитку конкретних регіонів з урахуванням пріоритетних напрямів інноваційної діяльності регіонального рівня;

- реалізація програм інноваційного розвитку регіонів з поточним корегуванням.

Реалізація механізму регіонального регулювання інноваційної діяльності передбачає виокремлення ряду завдань або цілей, що поставлені регіональними органами влади, які можна розмежувати на стратегічні, проміжні та поточні. Всі вказані цілі вирішуються за допомогою використання відповідного набору методів та заходів регулювання інноваційної діяльності (див. рис. 1).

Стратегічні цілі інноваційного розвитку регіону доцільно розглядати у контексті соціально-економічної політики регіону та тих ключових орієнтирів і завдань, які спрямовані на забезпечення економічного, соціального та екологічного розвитку регіону. Стратегічні цілі формуються для довгострокового періоду, виходячи з прогнозування стану розвитку регіону у перспективі. Реалізація стратегічних цілей передбачає розробку системи проміжних і тактичних цілей та їх коригування відповідно до поточного стану розвитку регіону. Головною їх рисою є безпосередній зв'язок із окресленими стратегічними цілями регіонального розвитку.

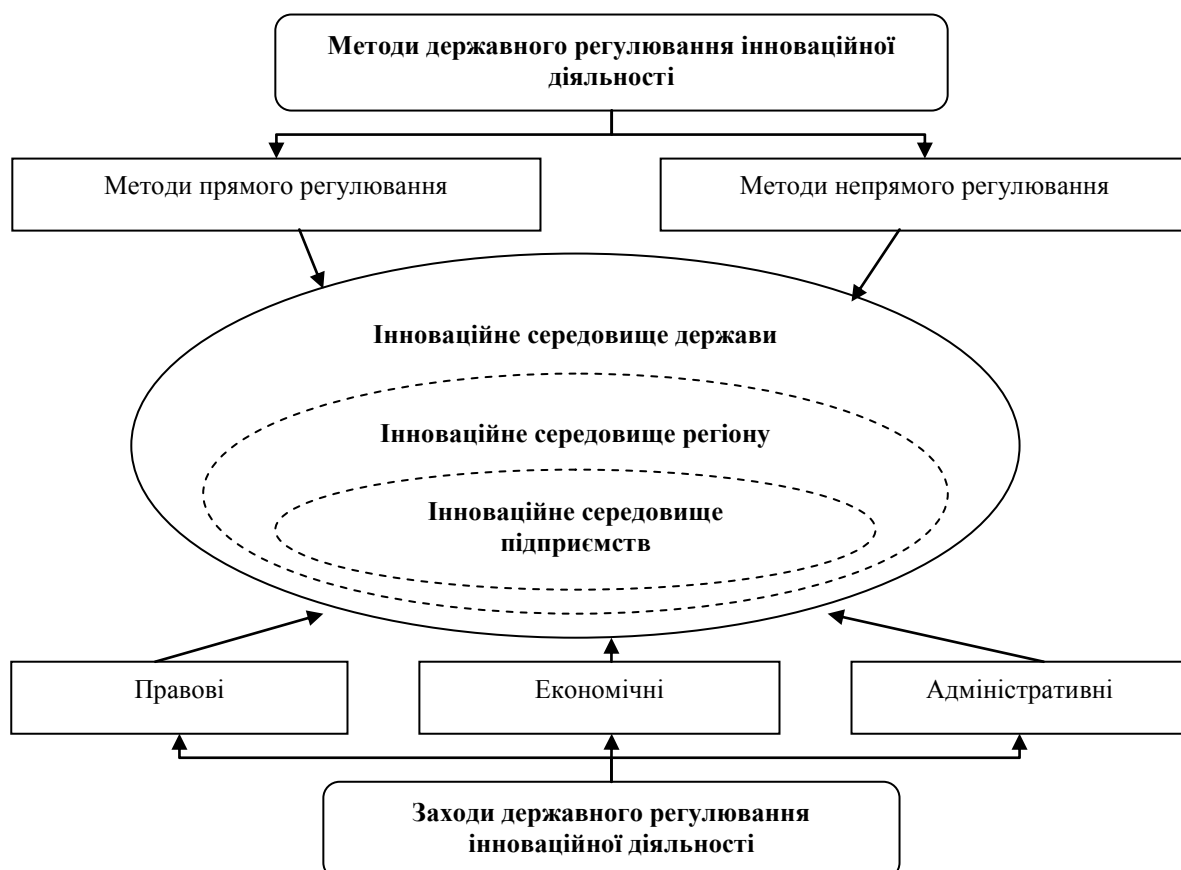

Рис. 1 Методи та заходи державного регулювання інноваційної діяльності

Враховуючи вибір стратегічних, проміжних та тактичних цілей регіональні органи влади розробляють власну регіональну інноваційну політику залежно від загальноекономічної та політичної ситуації. Для реалізації даної політики у розпорядженні регіональних органів влади є певний набір методів та важелів управління інноваційною сферою.

Методи реалізації інноваційної політики залежно від способу впливу можна розмежувати на правові, адміністративні та економічні. При цьому розрізняють прості методи, що передбачають один із способів впливу, і складні, які об'єднують в собі всі три способи.

Важливою складовою механізму регулювання інноваційної діяльності у регіоні є застосування управлінських та фінансових важелів, дія яких направлена на активізацію інноваційних процесів у регіоні. Використовуючи систему прямих та непрямих важелів впливу, держава регулює економічні умови інноваційної діяльності та визначає «правила гри» для всіх інститутів, що задіяні у інноваційній сфері. Непрямі важелі регулювання створюють умови для діяльності господарюючих суб'єктів та їх зацікавленості у впровадженні

інновацій і виступають у таких формах, як податкове регулювання, цінова і фінансово-кредитна політика, державні замовлення тощо. Державне регулювання інноваційної діяльності здійснюється за допомогою правових, економічних та соціальних заходів (див. рис.1).

До заходів прямого державного регулювання інноваційної сфери належать надання фінансової допомоги у вигляді інвестиційних надбавок, субсидій, дотацій, позичок на реалізацію пріоритетних інноваційних проектів та програм тощо. Традиційним інструментарієм прямого державного регулювання інноваційної сфери виступає розроблення державою нормативних актів, положень, інструкцій, що безпосередньо впливають на діяльність господарюючих суб'єктів. Особливо важливими є законодавчі і нормативні акти з питань оподаткування, інноваційної та інвестиційної діяльності, організаційно-правових форм діяльності тощо.

Усю сукупність засобів, що застосовується державою з метою впливу на інноваційні процеси, можна поділити за кількома основними напрямками, які представлені на рис. 2.

Рис. 2 Основні напрями державного регулювання інноваційної діяльності

При цьому головною проблемою державної інноваційної політики є визначення та підтримка пріоритетних напрямів інноваційної діяльності, що повинні відповідати загальнодержавним інтересам та враховувати ті невідкладні завдання, які випливають із сучасного стану та структури економіки України.

Основне завдання регулювання інноваційних процесів у регіоні полягає в тому, щоб за допомогою застосування правових, адміністративних та економічних методів вплинути на реалізацію стратегії розвитку відповідного регіону.

2 ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ

Механізм управління інноваційним розвитком регіону можна розглядати як невід'ємну складову частину системи управління регіональним розвитком, що покликаний забезпечити ефективність використання інноваційного потенціалу регіону.

На ефективність функціонування організаційно-економічного механізму управління інноваційною діяльністю визначальний вплив справляє оптимальність організаційно-методичного забезпечення, що в кінцевому підсумку визначатиме функціональні напрямки інноваційної діяльності та управління інноваціями.

Організаційно-економічний механізм управління передбачає застосування відповідного набору організаційних та економічних важелів, котрі, з однієї сторони, визначають можливості органів місцевого самоврядування у формуванні напрямів та пріоритетів регіонального розвитку, а з іншої - забезпечують ефективність управління та регіонального регулювання інноваційної діяльності. Дієвість застосування відповідних важелів залежатиме від того, наскільки чітко та професійно будуть розподілені повноваження між окремими виконавцями та учасниками інноваційних процесів у регіоні.

Організаційно-економічний механізм управління інноваціями у регіоні включає систему забезпечення, функціональну та цільову системи управління інноваційним розвитком, кожна з яких, в свою чергу, включає кілька підсистем управління та регулювання, які у своїй сукупності забезпечують ефективність управління та конкурентні переваги конкретного регіону.

Система забезпечення організаційно-економічного механізму передбачає наявність правового, нормативно-методичного, наукового, інформаційного, технічного та ресурсного забезпечення і потребує використання фінансово-економічних методів та важелів управління інноваційним розвитком регіону. Складові системи забезпечення організаційно-економічного механізму управління інноваційною діяльністю у регіоні наведено на рис.3.

Механізм управління інноваційною діяльністю у регіоні повинен включати також функціональні підсистеми, що передбачають планування,

організацію, мотивацію, контроль та регулювання інноваційних процесів.

Управління інноваційним розвитком регіону повинно базуватися на певних принципах та передбачати наявність цілей, задач та основних результатів інноваційного розвитку регіону із визначенням критеріїв вибору та оцінки їх досягнення, що включає в себе цільова система управління.

Функціонування та взаємодія всіх складових компонентів вказаних систем організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком регіону має важливе значення для економіки регіону. Найважливішим елементом механізму управління інноваційним розвитком регіону є система забезпечення організаційно-економічного механізму, яка включає сукупність різного роду ресурсів та їх використання, систем даних, інструментарію, методик, які дають можливість досягти поставлених цілей та отримати заплановані результати інноваційного розвитку регіону.

Нормативно-правове забезпечення функціонування механізму управління інноваційним розвитком регіону включає законодавчі акти, що прямо чи опосередковано регулюють інноваційну діяльність та визначають правові засади її здійснення, регламентують права, повноваження учасників інноваційного процесу та методи реалізації інноваційної політики на державному та регіональному рівні.

Інформаційне забезпечення механізму управління інноваційним розвитком регіону повинно надавати вичерпну інформацію про інноваційний потенціал регіону, рівень його соціально-економічного розвитку, інноваційну активність підприємств регіону, пріоритетні інноваційні програми та проекти, розвиток інноваційної інфраструктури, інноваційне середовище загалом. Ресурсне забезпечення повинно базуватися на попередньому вивченні, обліку, аналізі стану природних, енергетичних, трудових, фінансових ресурсів та визначенні потреби в них за умови раціонального та економного витрачання, отриманні і наданні потрібних ресурсів з пріоритетністю використання відновлюваних джерел енергії, застосування сучасної техніки та технологій тощо. Важливою складовою ресурсного забезпечення є система формування та заохочення науково-технічних кадрів. Здійснюючи реалізацію науково-технічної політики держава повинна забезпечити підготовку та перепідготовку кадрів відповідно до потреб інноваційного розвитку та запровадити системи стимулювання та заохочення для осіб, що зробили значний внесок у розвиток науки, технології та реалізували їх у виробництві.

Нормативно-правове та наукове забезпечення у сукупності з функціональною та цільовою системами відображають основні аспекти організації інноваційної діяльності, управління інноваційними процесами на державному та регіональному рівні, вдосконалення інноваційних процесів на рівні окремих підприємств тощо.

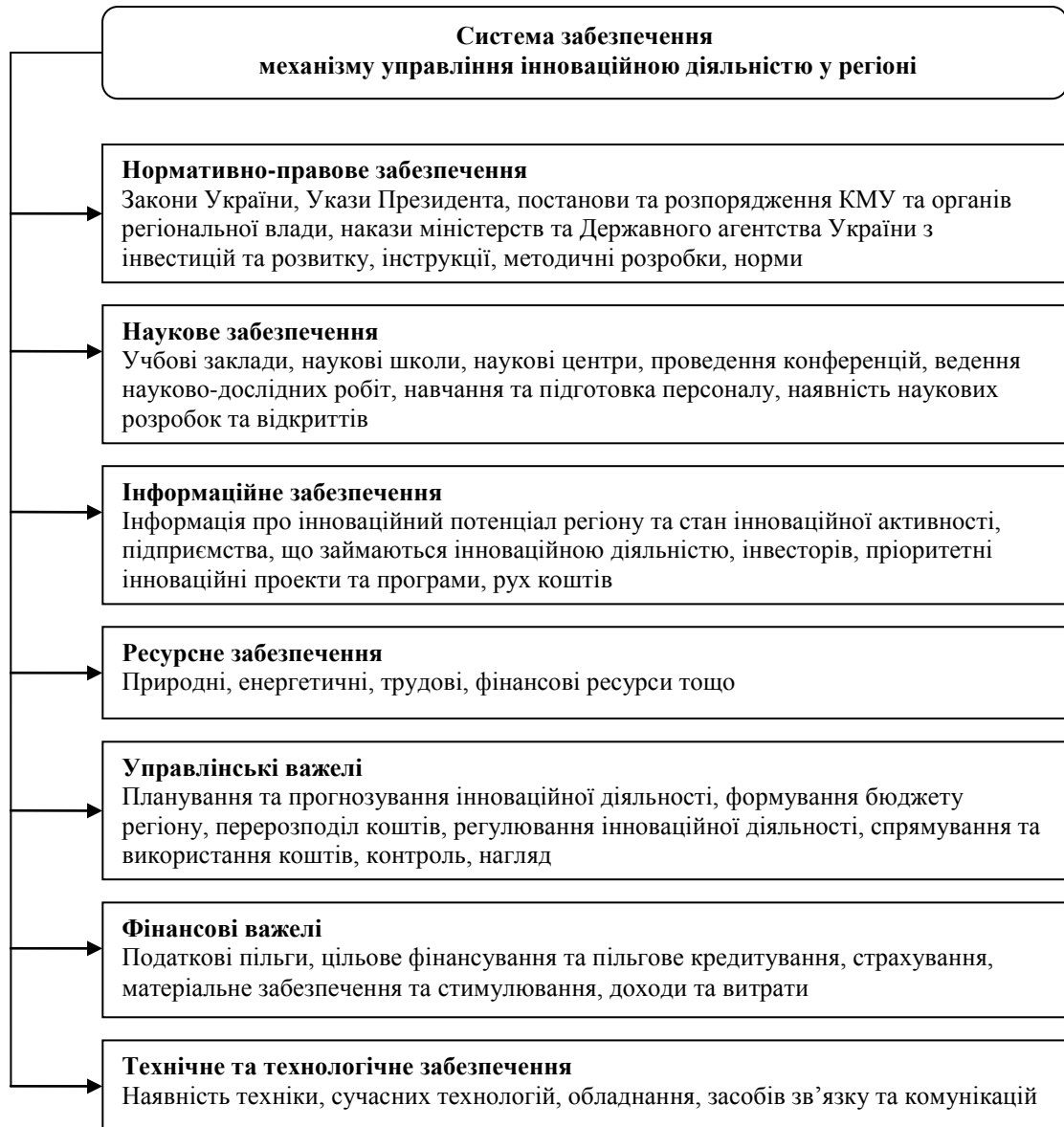

Рис. 3 Складові системи забезпечення механізму управління інноваційною діяльністю у регіоні

Система технічного та технологічного забезпечення передбачає наявність відповідної техніки та сучасних технологій, необхідних для організації процесу виробництва інноваційної продукції, розвиток мережі засобів зв'язку та комунікацій тощо.

ВИСНОВКИ

Побудова механізму управління інноваційною діяльністю у регіоні потребує охоплення всієї сукупності складових системи забезпечення інноваційного розвитку, що мають бути враховані при реалізації виваженої державної регіональної інноваційної політики. Окреслені компоненти

визначатимуть потенційні можливості розвитку інноваційної сфери регіону та сприятимуть послідовному впровадженню інновацій на відповідних територіях. В той же час необхідно зазначити, що механізм регулювання інноваційної діяльності повинен формуватися із врахуванням специфічних особливостей розвитку відповідних територій та передбачати універсалізацію і диверсифікацію заходів та інструментів реалізації державної регіональної інноваційної політики. У зв'язку з цим доцільно здійснити дослідження ефективності заходів та інструментів інноваційного регулювання, які використовуються в розвинутих країнах та можуть бути застосовані в Україні.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бутенко О. А. Формування державної інноваційної політики / О.А. Бутенко // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – №1. – С.21–24.

2. Зінь Е. Механізм розвитку регіональної інноваційної діяльності [Електронний ресурс] / Е.Зінь, А.Валюх // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ashsu.org/academy/herald_info/visnyk_61_5_08/visnyk_61_5_08_84-97.pdf
3. Жихор О.Б. Механізм реалізації політики інноваційного розвитку регіону / О.Б.Жихор // Науковий вісник НЛТУ України. - 2009. - Вип.19.8. - С.133-139.
4. Польова Н.М. Інноваційні напрямки розвитку економіки регіону / Н.М.Польова // Збірник наукових праць ЧДТУ. Серія: Економічні науки. - 2009. - Випуск 22. - С.183-187.
5. Іванов О.В. Регіональна складова державної інноваційної політики в Україні [Електронний ресурс] / О.В.Іванов, Н.А.Сумак. – Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2009-4/doc/3/18.pdf>